

- vědecké conference, Ostrava, 2001. Vyd. 1. Ostrava : Ostravská univerzita, 2001. 326 p.
7. Chromý Jan. Základy sociolingvistiky : Učební materiál pro studenty oboru český jazyk a literatury. Praha : Univerzita Karlova, 2014. P. 23.
 8. Jančáková Jana, Jančák Pavel. Mluva českých reemigrantů z Ukrajiny. Praha : Karolinum, 2004. Vyd. 1. 173 p.
 9. POKORNÝ Jan, HANULIAK Juraj. Lingvistická antropologie : jazyk, mysl a kultura. Praha : Grada, 2010. Vyd. 1. P. 126.
 10. ZAJÍCOVÁ Lenka. Český jazyk v Paraguayi : studie o jazykovém kontaktu a zániku. Olomouce : Univerzita Palackého, 2010. Vyd. 1. P. 196–206.

УДК 811.111: 81*367.4

DOI <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2021.19.163-170>

Наталія Талавіра,

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германської філології
та методики викладання іноземних мов,*

*Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
<https://orcid.org/0000-0002-5600-5893>*

м. Ніжин, Чернігівська область, Україна

Звернення британської королеви щодо пандемії: новинне висвітлення

The British Queen's address on the pandemic: news coverage

Анотація. Мета дослідження полягає у виокремленні способів представлення змісту звернення королеви Єлизавети II щодо пандемії коронавірусу у двох новинних текстах: міжнародному, поданому на сайті www.bbc.com, та національному, представленому Інтернет-виданням www.mirror.co.uk. Зіставлення тексту промови монарха з відповідними новинними текстами здійснено в аспекті риторики побудови тексту та використання конструкцій для висвітлення ідей, поданих королевою у її промові. На етапі текстопобудови новинний текст міжнародного видання представляє п'ять тем із наявних шести у промові монарха, тоді як на національному сайті запропонована стаття, що розкриває лише дві теми. Відмінності в організації блоку короткого повідомлення полягають у тому, що міжнародне видання висвітлює головну мету промови – вселити впевненість у громадян, що вони переможуть вірус, тоді як національне указує на емоційний вплив промови на слухачів і побажання монарха пережити пандемію.

Основна частина статті на сайті www.bbc.com включає інтродуктивний блок, котрий відображає вдячність королеви мешканцям країни та ключовим працівникам, а також десять абзаців, котрі надають слова підтримки, описують евакуацію дітей під час Другої світової війни, подяку громадянам і гордість за них. Конструкційний вимір відображення промови королеви охоплює ідентичні та модифіковані конструкції. Ідентичні лінгвальні одиниці представлені у міжнародній статті макро- та мікроконструкціями, тоді як лексикалізовані включають синтаксичну трансформацію, моноузагальнювання, поліузагальнювання та специфікувальні конструкції. Основна частина новинного тексту на сайті www.mirror.co.uk повідомляє про гордість королеви за своїх громадян та подяку медикам. Із риторичного погляду стаття включає тези та аргументи, що їх підтверджують. У тезах превають узагальнювальні модифіковані конструкції, а в аргументах – макроконструкції, що включають від двох до чотирьох речень, котрі є цитатами зі звернення Єлизавети II. Відмінності у відборі тем та тунів конструкцій потрактовуємо різною цільовою аудиторією онлайн-видань.

Ключові слова: промова, новинний текст, конструкція, риторика, трансформація, коронавірус.

Summary. The aim of the research is to single out ways of representing the contents of Queen Elizabeth II's address in concern with the pandemic of coronavirus COVID-19 in two news texts: international, published on the site www.bbc.com, and national, given at www.mirror.co.uk. The comparison of the monarch's address with the corresponding news texts is carried out in two aspects: the rhetoric of text composing and the usage of constructions to highlight the ideas of the Queen. At the dispositional level, i.e. text composing, the news text of the international issue dwells on five topics from the six ones in the address, while the article on the national site contains only two topics. The differences in organizing the compositional bloc of the short message reveals the fact that the international issue represents the main purpose of the speech to reassure the citizens that they will survive the virus, whereas the national issue indicates the moving effect of the speech on the addressee and the wish of the monarch to overcome the pandemic. The main part of the article on www.bbc.com contains the introductory bloc, which reflects Queen's gratitude to the British and key workers, and ten paragraphs, which present the words of support she gave, describe the evacuation of children during the WWII, give praise to the citizens and honor them. The constructional level of speech representation rests on identical and modified pairings. In the international news text, there are identical micro- and macroconstructions, while modified pairings undergo the operations of syntactical transformation, mono- and multigeneralization, and specification. The main part of the news text on www.mirror.co.uk informs about the Queen's pride for her citizens and gratitude to key workers. From the rhetorical point of view, the article includes theses and arguments, represented respectively by generalized modified pairings and macroconstructions comprising from two to four sentences of Queen's direct quotes. The contrast in topic choice and the selection of construction types is caused by different target audience of both issues.

Key words: speech, news text, construction, rhetoric, transformation, coronavirus.

Вступ. Будучи головою Сполученого Королівства, королева Єлизавета II має значний вплив на суспільство: до її думок дослухається громадськість, її точка зору важлива для її підданих. Щорічні промови монарха включають різдвяне звернення до нації та виступ під час офіційного відкриття сесії британського парламенту. Ще більше уваги привертають позачергові звернення до нації, зокрема пов'язане з пандемією коронавірусу. Ця промова не лише транслювалася по телебаченню, радіо та соціальних каналах королівської родини, а й активно висвітлювалася в новинах. При цьому композиція тексту та мовне втілення ідей, представлених у зверненні, зазнали змін через медіатизацію, тобто процес, під час якого ключові елементи соціальної або культурної активності набувають медійних форм [11, с. 48], у цьому разі публічний виступ поєднується з практикою побудови новинних текстів. Як і будь-яка промова, відтворення виступу королеви у новинному тексті імплікує вплив на широку аудиторію [13, с. 14].

Висвітлення публічних промов у новинних текстах супроводжується прямим та непрямим цитуванням [13, с. 17, 19], оскільки власні слова промовця надають достовірності та об'єктивності повідомленню, легітимізують його [4, с. 59]. Окрім того, реконтекстуалізація, тобто трансформація змісту промови, імплікує фільтрування матеріалу, що подається у статті [2, с. 121], з урахуванням інтересів та базових знань цільової аудиторії. Під час «міграції» мовного капіталу з публічного виступу до його медійного викладу [5, с. 9] відбувається модифікація лінгвальних одиниць, заміна певних компонентів або включення нових слів, узагальнення або конкретизація ключових ідей [10, с. 62] задля ефективної подачі аргументів адресанта. Ефективним засобом вивчення мовних трансформацій вважаються конструкції як поєднання форми, значення та функцій [8, с. 64]. Визначальними рисами конструкцій є невивідність їхньої семантики зі значень окремих компонентів та збереження в пам'яті у готовому вигляді [8, с. 5].

Мета даної розвідки – встановити способи представлення змісту звернення королеви у двох новинних текстах: міжнародному та національному. Завдання включають аналіз новинних текстів в аспекті риторики побудови статті та у плані використання конструкцій для висвітлення ідей, поданих королевою у її промові.

Матеріалом дослідження слугували офіційне звернення королеви Єлизавети II стосовно епідемії коронавірусу [16], а також репрезентації змісту промови у двох британських онлайн-виданнях: найбільшому світовому транслятору новин www.bbc.com, що є загальнонаціональним та орієнтується при цьому на міжнародну аудиторію,

та Інтернет-виданні www.mirror.co.uk, електронній версії щоденного таблоїду *The Daily Mirror*, який висвітлює життя королівської родини, знаменитостей зі сфери шоу-бізнесу та спорту, сенсації та скандали, журналістські розслідування.

Методологія та методи дослідження. Зіставлення оригінальної промови та її висвітлення у двох онлайн-виданнях здійснюється у двох аспектах: конструкційному [9], згідно з яким основною одиницею вербалізацій ідей є конструкції, та риторичному з опертям на канони, тобто етапи текстопобудови [3].

Актуальність використання конструкцій під час зіставлення різних текстів зумовлена трьома факторами. По-перше, конструкції можуть включати різні за складністю елементи: окремі морфеми, слова, ідіоми, узагальнені синтаксичні патерни [8, с. 87]. По-друге, конструкції можна легко поєднувати для утворення нових мовних одиниць, якщо вони не «конфліктують» між собою [9, с. 21], тобто уривок тексту для зіставлення можна розширити. По-третє, будучи сталими одиницями, конструкції все ж дають змогу модифікувати структуру за рахунок наявних слотів [9, с. 49], тому конструкції можуть бути трансформовані для точнішої чи більш влучної передачі змісту.

Ураховуючи наявність чи відсутність змін у структурі висхідних конструкцій, класифікуємо їх на ідентичні та модифіковані [1, с. 83]. Ідентичні конструкції, однакові в обох зіставлюваних текстах – промові та новині про неї – поділяємо на мікро-, які містять два/три слова, та макро-, що включають ціле речення. Модифіковані охоплюють два типи: синтаксичні, в яких змінюється порядок слів, та лексикалізовані, котрі зберігають ключові слова, замінюючи інші відповідно до двох моделей: узагальнювальної із заміщенням залежних слів в оригінальній конструкції одиницями з більш абстрактним значенням та специфікувальною, котра акцентує окремі компоненти конструкції [ibid].

Із погляду побудови тексту кожна промова спирається на п'ять риторичних канонів: інвецію (відбір аргументів), диспозицію (їх лінеаризація), елокуцію (мовне втілення ідей), меморію (запам'ятовування) та актію (представлення) [3, с. 23], причому два останні об'єднані в перформативний етап, представлений у різних видах дискурсу. Під час дослідження матеріалу ми зосередимося на аналізі текстової організації ідей як у політичному тексті, тобто промові королеви, так і в новинному висвітленні її звернення до підданих шляхом порівняння структури текстів на диспозиційному етапі та зіставлення способів передачі змісту різними видами конструкцій на інвентивно-елокутивному етапі.

Диспозиційне зіставлення текстів імплікує аналіз організації їхніх змістових елементів. Композиційно публічний виступ включає

такі блоки: вступ, наратив, протиставлення, доказ, спростування та висновок [12, с. 5]. Структурне членування новинних текстів здійснюємо згідно зі схемою ван Дейка, співвідносною з риторичною організацією новинних повідомлень: заголовок, підзаголовок, головна подія, попередня подія, фон та вербальні реакції [7, с. 87]. Заголовок та підзаголовок об'єднуємо у блок короткого повідомлення, оскільки вони є візуально помітними, при цьому назва статті іменує конкретну подію задля привертання уваги читача [7, с. 98], а підзаголовок, надрукований меншим шрифтом, деталізує інформацію, представлену у заголовку.

На інвентивно-елокутивному етапі ми виокремлюємо конструкції, вжиті в оригінальному зверненні, та зіставляємо зі співвідносними за змістом мовними одиницями у двох новинних статтях, після чого досліджуємо структуру отриманих конструкцій для встановлення задіяних трансформацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Промова королеви Єлизавети II містить шість композиційних блоків залежно від тематики, висвітленої у них: указівка на важкі часи, подяка медикам, гордість за своїх громадян, їхню єдність у період випробувань, евакуація дітей під час Другої світової війни, слова підтримки.

Висвітлення тем у новинних текстах різняться у двох виданнях, починаючи з короткого повідомлення. У заголовку статті, поданій на сайті www.bbc.com, *Coronavirus: Queen tells UK 'we will succeed' in fight* [6] у сильних позиціях – на початку і в кінці – вжито мовні одиниці, що вказують на COVID-19: іменник *coronavirus*, що безпосередньо називає епідемію, та безартикульну конструкцію *in fight*, котра метафорично відображає необхідність боротьби з вірусом. Варто зазначити, що королева взагалі не називає коронавірус у своїй промові, описуючи проблему як важкі або нестабільні часи: *challenging time, a time of disruption*. Окрім того, конструкція *tells UK* називає адресатів повідомлення за допомогою топоніму, що важливо для міжнародного видання, тоді як ідентична макроконструкція *'we will succeed'* репрезентує головну ідею виступу монарха – мешканці країни переможуть вірус.

Підзаголовок міжнародного видання розширює заголовок за рахунок оцінної конструкції *in a rallying message*, яка відображає мету промови – єднання нації (*the nation*) під час труднощів [14]: *The Queen has said the UK «will succeed» in its fight against the coronavirus pandemic, in a rallying message to the nation* [6].

Заголовок статті, представленої на сайті www.mirror.co.uk, репрезентує послання королеви в іншому світлі: *Queen shares her wish for after coronavirus in moving message to the nation* [15]. У цьому разі у

сильних позиціях вжито іменник *queen* та конструкцію *to the nation*, які називають адресанта та адресата відповідно, причому конструкція з означеним артиклем імплікує всіх мешканців країни без уточнення її назви. Одиниця *shares her wish* указує на бажання монарха подолати труднощі і дочекатися кращого життя після пандемії [14], тоді як *moving message* відображає позитивну оцінку виступу королеви [14].

Підзаголовок національного видання називає місце зйомок промови (*from her Windsor Castle home*), що є актуальним та цікавим для її підданих, а також називає головну тему звернення королеви за допомогою узагальнюваної конструкції, що вказує на реакцію британців на пандемію (*how Brits have responded to the pandemic*): *The Queen gave a moving address on coronavirus Covid-19 from her Windsor Castle home, speaking about how Brits have responded to the pandemic* [15].

Репрезентація блоків в основній частині проаналізованих новинних текстів суттєво різниться як у риторичному, так і в конструкційному плані.

У міжнародному виданні промова представлена у 29 абзацах, 13 з яких відображають ідеї, подані у промові монарха. При цьому порядок викладення тем змінено: подяка медикам, слова підтримки, евакуація дітей під час Другої світової війни, подяка громадянам і гордість за них.

Зазначена стаття містить інтродуктивний блок, який узагальнено відображає вдячність королеви мешканцям країни, похвалу тим, хто прийшов на допомогу нужденним, подяку ключовим працівникам, а також екстралінгвістичний фон про кількість загиблих у країні на момент написання статті. Конструктивне наповнення інтродуктивного блоку вирізняється вживанням двох ідентичних мікроконструкцій (*coming together to help others; brings us closer together to a return to more normal times*), які називають відповідно людей, що приходять на допомогу, та наслідок їхньої роботи. Окрім того, інтродуктивний блок містить узагальнювальні конструкції *thanked people for following government rules*, які подають одну з головних цілей промови, *key workers*, щоб схематично представити всіх, кого королева назвала *everyone on the NHS frontline, as well as care workers and those carrying out essential roles*, та іменник *work*, що корелює з конструкцією *your hard work* у промові.

Інші десять абзаців репрезентують слова підтримки, описують евакуацію дітей під час Другої світової війни, подяку громадянам і гордість за них за допомогою ідентичних та модифікованих конструкцій. Ідентифіковані одиниці представлені сімома макроконструкціями та сімома мікроконструкціями, котрі цитують слова монарха. Модифіковані конструкції охоплюють як синтаксичні, так і

лексикалізовані трансформації. Перші представлені одиницею *to stay at home* замість *staying at home*. Лексикалізовані модифікації включають узагальнювальні, тобто одиниці з більш абстрактним значенням для ідентифікації мешканців країни: *those of you* [16] – *everyone* [6]; часу події: *in the years to come* [16] – *in the future* [6]. Поліузагальнення, яке полягає у підсумовуванні висловлень оратора, представлених у декількох послідовних реченнях чи абзацах промови, відображено конструкцією *reminded her of the experience child evacuees had during the Second World War* [6], котра подає інформацію двох речень зі звернення королеви: *It reminds me of the very first broadcast I made, in 1940, helped by my sister. We, as children, spoke from here at Windsor to children who had been evacuated from their homes and sent away for their own safety* [16].

Лексикалізовані специфікувальні конструкції відображають операцію роз'яснення, що тлумачить значення елементів у вихідній одиниці, напр. *a painful sense of separation from their loved ones* [16] – *«painful sense of separation from their loved ones» that social distancing was causing for people* [6].

Різні типи конструкцій, задіяних у висвітленні змісту промови Єлизавети II на сайті www.bbc.com, указують на орієнтацію на аудиторію з різним досвідом, освіченістю та інтересами, що змусило автора новини узагальнити слова, котрі містять історичний екскурс та перелік всіх осіб, задіяних у протидії пандемії, а також уточнити ідеї, які можуть бути незрозумілими для широкого загалу по всьому світу.

У національному виданні www.mirror.co.uk основна частина статті включає 20 абзаців, 15 із котрих репрезентують звернення королеви у такій послідовності: гордість за своїх громадян та слова подяки, тобто із шести наявних у промові тем новинний текст включає лише дві, представлені у першій половині виступу. Така вибірковість може бути пов'язана з бажанням автора статті викликати позитивні емоції у читачів і дати привід пишатися як собою, так і людьми поруч.

Конструкційна організація новинного тексту підпорядкована риторичній: журналіст спершу тезисно повідомляє зміст певного блоку звернення королеви до нації, а потім підкріплює тези аргументами для впливу на адресата і створення ефекту об'єктивного представлення новин. У тезах превалюють узагальнювальні модифіковані конструкції, котрі за рахунок абстрагування форми і значення схематично викладають зміст промови, напр. *those who come after us* [16] – *future generations* [15]; *thank everyone on the NHS frontline, as well as care workers and those carrying out essential roles* [16] – *thanking NHS staff and key workers* [15]; *their day-to-day duties outside the home* [16] – *going to work* [15].

Доказом істинності тези слугують аргументи – макроконструкції, що включають від двох до чотирьох речень, процитованих без жодних модифікацій у новинному тексті, напр. *She said: «I also want to thank those of you who are staying at home, thereby helping to protect the vulnerable and sparing many families the pain already felt by those who have lost loved ones. Together we are tackling this disease, and I want to reassure you that if we remain united and resolute, then we will overcome it»* [15].

Дистрибуційна організація новинного тексту за схемою «теза – аргументи» може бути пояснена цільовою аудиторією видання, яке орієнтується на представників робітничих професій та середній клас, тобто повідомлення носить характер підсумовуючого й узагальненого викладу найголовніших і найбільш привабливих для масової аудиторії ідей.

Висновки з дослідження. Аналіз двох новинних текстів, які репрезентують зміст промови королеви Єлизавети II стосовно коронавірусу COVID-19, показав, що риторичне й конструкційне наповнення статей підпорядковане інтересам читачів. Міжнародне видання, яке повідомляє про новини у країні всьому світу, представило п'ять із шести тем, наявних у зверненні, а також містить ідентичні та модифіковані конструкції задля пояснення аспектів, незрозумілих поза межею країни. Новинний текст, поданий у національному виданні, містить дві теми у формі коротких тез, підкріплених аргументами з ідентичними макроконструкціями та модифікованими узагальнювальними одиницями задля створення ефекту об'єктивного представлення промови.

Подальше дослідження вбачаємо у зіставленні новинних текстів, які висвітлюють публічні виступи інших політичних діячів, та порівнянні статей, поданих у виданнях різних країн.

ЛІТЕРАТУРА

1. Талавіра Н.М. Конструкційна основа представлення інаугураційної промови в новинних текстах. *Південний архів (філологічні науки)*. 2020. № 81. С. 81–85.
2. Blackledge A. *Discourse and Power in a Multilingual World*. Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins Publishing, 2005. 252 p.
3. Burke M. *Rhetoric and poetics: the classical heritage of stylistics*. *The Routledge handbook of stylistics*. New York : Routledge, 2014. P. 11-31.
4. Caldas-Coulthard C. *News as Social Practice : A Study in Critical Discourse Analysis*. Brazil, Federal University of Santa Catarina Press, 1997. 114 p.
5. Cap P., Okulska U. *Analyzing genres in political communication : An introduction*. *Analyzing genres in political communication*. Amsterdam : John Benjamins, 2013. P. 1–28.
6. Coronavirus: Queen tells UK 'we will succeed' in fight. URL: <https://www.bbc.com/news/uk-52176222> (дата звернення: 25.03.2021).

7. Dijk T.A. van. Structures of news in the press. *Discourse and Communication*. Berlin : De Gruyter, 1985. P. 69–93.
8. Goldberg A.E. Constructions at work. The nature of generalization in language. New York : Oxford University Press, 2006. 280 p.
9. Goldberg A.E. Explain Me This. Creativity, Competition, and the Partial Productivity of Constructions. Princeton : Princeton University Press, 2019. 216 p.
10. Gruber H. Genres in political discourse : The case of the 'inaugural speech' of Austrian chancellors. *Analyzing genres in political communication*. Amsterdam : John Benjamins, 2013. P. 29–72.
11. Hjarvard S. 2004. From Bricks to Bytes : The Mediatization of a Global Toy Industry. *European Culture and the Media*. Bristol : Intellect Books, 2004. P. 43–63.
12. Kennedy G. A New History of Classical Rhetoric. New Jersey : Princeton University Press, 1994. 336 p.
13. Lauerbach G.E., Fetzer A. Introduction. Political Discourse in the Media : Cross-cultural Perspectives. *Political Discourse in the Media : Cross-cultural Perspectives*. Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins Publishing, 2007. P. 3–30.
14. Macmillan Dictionary. URL : <https://www.macmillandictionary.com/> (дата звернення: 25.03.2021).
15. Queen shares her wish for after coronavirus in moving message to the nation. URL: <https://www.mirror.co.uk/news/uk-news/queen-shares-wish-after-coronavirus-21817216> (дата звернення: 25.03.2021).
16. The Queen's broadcast to the UK and Commonwealth. URL: <https://www.royal.uk/queens-broadcast-uk-and-commonwealth> (дата звернення: 25.03.2021).

УДК 811.111'361

DOI <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2021.19.171-181>

Тетяна Шундель,
 викладач кафедри мовних та гуманітарних дисциплін № 1,
 Донецький національний медичний університет
<https://orcid.org/0000-0003-2001-4509>
 м. Лиман, Донецька область, Україна

Функціонально-семантичний потенціал синкретичних складнопідрядних речень із підрядними мети та умови

Functional-semantic potential potential of syncretic complex sentences with contracted goals and conditions

Анотація. У мові існує ціла низка наукових праць, що присвячені питанням вивчення синкретичної та перехідної природи складних конструкцій,